N. 17. Warsz: i Zagr: 1821.

ROZMAITOŚCI.

I.

O obyczaiach turków.

(*Ciąg dalszy*)

Jest ieszcze drugi rodzay zawierania małżeńskich ślubów znany pod nazwiskiem Capin. Potrzeba się wtedy stawić przed Kadym i zobowiązać się żywić i utrzymywać do pewnego czasu kobietę, na co składa się zezwolenie iey rodziców lub krewnych. Oprócz tego obowiązuie się mąż mieć staranie o mianych z nią dzieciach i po upłynionym czasie zapłacić iey umówioną summę. Wydane z małżeństwa tego dzieci, używaią praw tychże samych co i inne, i zostaią u oyca po rozłączeniu się jego z ich matką. Takim sposobem rzadko się turcy żenią, kobiety bowiem pewnego tonu nieweszłyby nigdy w małżeńskie pod podobnemi warunkami śluby, a każdy turek wolałby sobie kupić niewolnicę, aniżeli takie na siebie wziąść obowiązki poymuiąc zupełnie ubogą panienkę

Frymarczenie niewolnikami naysurowiey zakazane iest Chrześcianom i żydom, służąc tylko wyłącznie muzułmanom. Dozwala im prawo mieć podług upodobania liczbę niewolnic i nie podciąga ich pod żadną w tey mierze formalność. Spłodzone z niewolnic dzieci są wolne i wraz z innemi idą do równego działu po śmierci oyca. Lubo dozwala prawo mieć muzułmanom żon cztery, rzadko kto iednak ma więcey nad iedną, gdyż stąd niezmierne wynikaią koszta, zamknięte przytem w iednym Haremie żony nie mogą żyć zgodnie, u trudzaią skargami męża albo zanadto są wymagaiące. Większa także część kobiet, przy zawarciu małżeńskich ślubów, żąda od męża ażeby się za iey życia nie żenił z inną; zabronić przecież mu niemogą utrzymywania niewolnic białych i czarnych, i ażeby raz tylko na tydzień podług prawa Machometowego z nią noc przepędził, aby dostarczył iey ubioru i żywił ią stosownie do swego stanu, szedł zaraz do kąpieli po dopełnieniu małżeńskiey Alkoranem przepisanéy powinności, żona nie może żądać rozwodu. Jeżeliby zaś odważył się wymagać tego po żonie, co może rozkazać swym niewolnikom płci męzkiey, żona może się wtedy udać do Kadego i żądać ukarania męża a nawet i rozwodu, za tak oburzaiące żądanie. Częstokroć uskutecznia

iey prźbę sędzia, ieżeli oskarżaiąca poparłą iest przez krewnych lub reputacya męża może dać pozor prawdy iey oskarżeniu. Mąż niema żadnego prawa nad niewolnicami swey żony. Rzadko iest ażeby on w tey mierze w czem zboczył, gdyżby oskarżywszy go żona, mogła żądać ukarania.

Jeżeli który żonaty turek chce ażeby spokoyność i szczęście panowały w iego domu, ograniczyć się tylko musi do iedney żony. Jeżeli zaś pozwoli sobie bliższego iakiego związku z niewolnicami, sklania ich do pokrywania tey taiemnicy przed żoną, która również z swey strony, chcąc pokóy utrzymać w domu, udaie iakoby niedostrzegała małych niewierności mężowych. Kiedy zaś turek iest mężem żon kilku, z których wszystkie maią iedne żądania i prawo, rzadko iest ażeby preferencya dawana iedney nie obudzała zazdrości żon drugich; rzadko one poglądaią z krwią zimną na częstsze okazywanie przywiązania do iedney anizeli drugiey, i iakkolwiek mąż byłby sprawiedliwym w bezstronnym udzielaniu dowodów swoiey miłości, wszystkie go będą obwiniać o stronność i niesprawiedliwość, wszystkie będą wierzyły lub udawały, iż ich rywalki są szczęśliwszemi i mąż więcey do nich przywiązanym. Gorzey iest ieszcze ieżeli mąż zniechęcony do żon swych zwrócił iedynie oko na niewolnice, które pospolicie nadęte swém szczęściem, wynoszą się nad swe panie. Wtedy się to dopiero domowa rozpoczyna woyna. Zażarte żony i chwili wytchnienia biednemu nie daią mężowi, który przekładaiąc s p o k o y n o ś ć nad naymilsze swoie uczucia odpędza, nierostropne niewolnice a udanem przywiązaniem i czułością pokóy okupuie domowy.

Panie Montaigue i Craven znayduią podobieństwo pomiędzy Angliią a Turcyą. Po ulicach, słowa są ostatniey, widać tyle snuiących się kobiet co i mężczyzn. — Patrząc wtedy na kobiety zdaie się każdemu poglądać na ruszaiące się mumie. Długa zielona suknia okrywa ich od szyi do stóp, na wierzchu zaś noszą suknię muslinową. Nie znam kraiu w którymby kobiety używały więcey wolności i wolnieysze były od wszelkich zarzutów. Turek widzący leżące trzewiki przed drzwiami swego haremu, nie może weyść tam; zabrania mu tego czynić uszanowanie winne płci piękney, wtedy bowiem przyiaciołka odwiedza żonę. Leczżiakiesz iest łatwo mężczyznie weyść pod postacią kobiety? Przechodząc po ulicach okrywałam równie twarz moią turczynki bowiem nieomieszkałyby szkalować, napotkawszy którą z odkrytą twarzą.

Niektòre niewiasty z klassy nayniższey ludu, poświęcaią swóy honor za pieniądze pomimo surowości prawa. Klassa wyższa zna równie w Turcyi iak i w Europie miłosne intrygi. Ale w kraiu w którym kobiety wychodzą rzadko, w których strzeże ich bezustannie zazdrość małżonków i niezmordowana niewolników czuyność, takowe intrygi niezliczone stawiaią do zwalczenia przeszkody. Kobieta zawsze prawie robi pierwsze kroki. J tak ieżeli np: zobaczy mężczyznę, który ściągnął na siebie iey oko, wyprawia za nim zaufaną kobietę dla dalszego wywiedzenia się. Jeżeli iest pewną iż mężczyzna odpowiada iey chęciom, układaią sobie schadzkę, wychodzi ze zwyczaynym orszakiem do swo-

iey krewney przyiaciołki albo do iakowey uwolnioney i zamężney niewolnicy, ztamtąd udaie się pod różnemi innemi pozorami do niewolnicy inney, albo do którey żydowki, sama lub w towarzystwie zaufałych osób. Tam to męczyzna przebrany w kobiecą odzież oczekiwać na nią powinien. Schadzki te bywaią powtarzane według możności; korzystać także należy z nieobecności męża kiedy iest na modlitwie w meczecie. Jeżeli zaś kobieta iest pewną swych niewolników co się iednak nader rzadki, zdarza w tedy może przyiąc męczyznę w samym haremie ale, biada niewolnikom, za odkryciem się rzeczy, bo zawsze prawie potem ich śmierć czeka. Łazienka bywa także mieyscem schadzki ieżeli za pomocą pieniężną można bydź pewnym zachowania taiemnicy.

Równie w Stambule iako i innych miastach, żydowki i ormianki roznoszą po haremach kosztowne rzeczy, dyamenta, pachnidła, cukry, etc. Przez ich to ręce przechodzą wszelkie miłosne intrygi. Ponieważ nie można z niemi bez podeyrzenia rozmawiać się potaiemnie, a turczynki rzadko umieią pisać, kobiety te utrzymuią korrespondencyą przez układanie kwiatów w wieńcu, to iest przez sztuczne rozłożenie kolorów i użycie innych umowionych znaków. W Egipcie to i Syryi sztuka wyrażanie kwiatami wszelkich uczuć serca, zamiarów i chęci, doszła do tego stopnia, iż prowadzona podobnie nayczęstsza pomiędzy dwoma kochankami korrespondencya, nie może na siebie ściągnąć uwagi ani obudzić podeyrzeń chociażby nayzazdrośnieyszego męża. Zadna turczynka, słowa są daley Pani Craven niezna ani niedoli ani nędzy. Zony nay biednieyszych ludzi, iakoto wyrobników, woziwodów, okryte są w domu dyamentami, wychodzą zawsze gdzie chcą i rozrządzaią dowolnie pieniędzmy zarabianemi przez ich nieszczęśliwych mężów.

W wielkich domach kobiety składaiące harem podległe są przełożoney niewieście. — Słyszałam nie raz mówiących że turczynki nie są długo przedmiotem mężowskich uczuć. Bydź to może, ale turczynka będąc małżonką używa wszelkich przyiemności, iakie iey tylko przynosić może maiątek; dla tego nie ma zdaniem moiem kraiu, w którymby kobiety wolnieysze były iak w turcyi; są one podług mnie nayszczęśliwszemi istotami na ziemi. — Nic tu nie ma rzadszego iak włosy blond lub szatyn; — kobieta maiąca podobne, mogłaby bydź sprzedaną daleko drożey.

Prawo niezabrania Machometanom żenienia się z kobietą innego wyznania, aby tylko spłodzone z nich dzieci wychowane były w religii Machometa. Żyd lub Chrześcianin napotkany z muzułmanką w mieyscu daiącem powód do porozumienia, karany bywa śmiercią. Uchronić się tylko iey może przyięciem wiary Machometa i ożenieniem się z tąż samą kobietą, ieżeli ona zezwala i ieżeli oboie nie są zaślubieni. W przeciwnym razie przestępca odnosi karę, kobieta zaś złagodzić lub uchronić od niey się może tylko zeznaniem, iż była przymuszoną, lub zaprzeczeniem tego o co ią oskarzaią. Jeżeli nieszczęście to spotka kobietę zamężną, los iey zupełnie zawisł od męża. Może on gniew swój posunąć aż do ukarania iey śmiercią; ale częstokroć obawa krewnych wstrzymuie uderzaiącą iuż prawie rękę, a w takim razie oddala ią tylko od siebie.

Składaią naywięcey haremy same niewolnice z Georgii, Czerkassyi i Etiopii.

Jeżeli zdarzy się w Stambule schwytać kobiety chodzące samopas po ulicach w nocy, chęcią nieprawego zysku lub rozpusty, naśladuiące ochydny Europeyski zwyczay, wrzucaią ie w worku napełnionym kamieniami w morze. Widać także częstokroć przechodzących się po Stambule młodych greków, których zniewieściała postać i odrużniaiąca odzież, dowodzi zepsucia obyczaiów i odstąpienia od praw natury na wschodzie.

Kobiety wyższego tonu skoro są młode, rzadko wychodzą z domu, nie oznacza to bowiem ton dobry ukazywać się na ulicach choćby pod zasłoną, ponieważ prawo uwalnia ią od udawania się do meczetu, ponieważ ma u siebie łazienkę, w którey się kąpie podług swey woli, ponieważ otoczoną iest krewnemi i niewolnikami, które ią strzegą. Podobać się mężowi, zatrzymywać go iak naydłużey w Haremie, pielęgnować iego dzieci, zatrudniać się wiele swoim ubiorem, a gospodarstwem mało, modlić się w wyznaczone godziny, przepędzić iedną część dnia bezczynnie, drugą na paleniu titiuniu, piciu kawy, przyymowaniu odwiedzin; te są powinności i zabawy turczynek. Rzadko która umie czytać, a nigdy prawie pisać. Uczą ią szyć i haftować, przyrządzać cukierki i chłodniki, robić sorbety i t. p. Ale naymilszem iey zatrudnieniem iest nic nie robić, siedzieć spokoynie na sofie i przewracać w palcach korale albo agaty; za naywyższą każda uważa rozkosz mieć w iedney ręce filiżankę czarney kawy, lulkę w drugiey i przybliżać ie kiedyniekiedy do ust, oddychaiąc dymem titiuniu i zatrzymuiąc go iak naydłużey w sobie.

Każdy Muzułman iest bardzo ubogi, ieżeli nie ma kilka niewolnic do posługiwania swey żonie, a bardzo prostego wychowania, ieżeli większą część maiątku mężowego, nie przemieni na dyamenta lub suknie. Jest to iuż zwyczaiem oddawna istnieiącym w Turczech.

Wiadomo iest, iż W. Sułtanowi służy prawo zaboru na skarb swóy maiątku swych urzędników i ajentów, w takowym razie, własność żonina iest szanowaną; nadto ieszcze przy rozwodzie żona zachowuie swe dyamenta i suknie.

Turczynka obiaduie i wieczerza z matką albo z krewnemi męża, które się znayduią w haremie, mąż zaś ie z swymi braćmi i krewnymi, którzy mieszkaią u niego. Jeżeli iest sam lub obiadować chce w haremie, co przydarza się często, żona z nim nie je tylko usługuie i czuwa, ażeby niewolnice były uważne. Po ukończonym iedzeniu, po obmyciu rąk i wypłukaniu ust, podaie mężowi lulkę i kawę. — Jeżeli iest żon kilka, każda ma swoie gospodarstwo, swóy stół, swoie pokoie i niewolnice.

(W przyszłym numerze dokończenie)
